

TOMAZ ŠALAMUN, POKER. Tomaž Šalamun je večino pesmi, zbranih v zbirki Poker, objavil v zadnjih nekaj letih v Perspektivah, Problemih in Naših razgledih in tako zbirka Poker ne more biti in ni več tolikšno izzivajoče presenečenje, kar se zdi, da je osnovni princip teh zamotanih in zmedenih, na videz nametanih in alogičnih besednih konstrukcij. Vendar pa nam v zaokroženo celoto zbrane Šalamunove pesmi nudijo možnost za širši in temeljitejši vpogled v tematsko in formalno strukturo te poezije, ki je v popolnem nasprotju s kakršnimi koli, tudi z moderno poezijo ustvarjenimi zakonitostmi. Upravičeno lahko rečeš, da česa pesniškega v tej zbirki ne odkriješ niti pomotoma.

Vendarle pa se iz vse pesniške zbirke in še posebno iz bolj umirjenega prvega cikla z naslovom Mrk vidi, da te konstrukcije nastajajo iz nekega doživljanja. To pa je — dokončno razočaranje nad vsem, kar sestavlja človekovo življenje: nad tradicijo, ki jo je prisiljen prevzemati, in nad okoljem, v katerem mu je usojeno živeti. Tako se mu vse, kar je, spreminja v nevrednote, v pojave in stvari, ki zbuja odpor. Izrazito osebno pojmovano življenje se spremeni v splet vsakdanjih banalnosti, od katerih ima pesnik hladen, odmaknjen in tu in tam ironičen odnos. Zato Šalamunova poezija učinkuje tu in tam tudi humorno, vendar je tako alogična, da tudi s tem ne ustvarja kakšnega posebnega učinka. Občutek popolnega razočaranja nad banalno vsakdanjostjo človekovega življenja je seveda lahko vsebina človekovega doživljanja v določenih situacijah, vendar pa vsakdo ve po lastnih doživetjih, da je to le ena izmed doživljajskih sestavin, in da je nesmiselno in nekoristno dopustiti absolutno prevladanje takšnega občutka, ki ne more biti spodbuden niti v osebni niti v splošnem obsegu, temveč postavlja pred sleherno akcijo nepremostljivo oviro nesmisla. Takšni doživljajski razpuščenosti ustreza tudi razrvan izraz alogičnih besednih konstrukcij v Šalamunovi zbirki Poker.

Poezija, kakršno predstavlja Šalamunova zbirka Poker, je poezija v izraziti tematski in izrazni zagati. To je poezija slepe ulice. Potrebno bo veliko ustvarjalne volje, da se ta kaotična pesniška situacija nadvlada z doživljajsko polnejšim, izrazno močnejšim in z razumnejšim pesniškim snovanjem.

Francè Vurnik

VLADIMIR KAVČIČ: UPANJE. Pisateljski profil Vladimirja Kavčiča, ki se kaže v njegovem zadnjem romanu Upanje,* je v marsičem precèj drugačen od tistega, ki ga poznamo že iz njegovih prejšnjih del (predvsem iz prvih dveh v celoti objavljenih delov trilogije o Dimitriju, iz romanov Tja in nazaj pa Od tu dalje). Prvi dokaz za to ugotovitev je že tema, ki si jo je avtor izbral: medtem ko je skušal doslej povečini prikazovati zapleteni odnos družbenih in človeških sil v našem času, pa je to pot postavil dogajanje romana v okolje, ki dozdaj v naši literaturi še ni bilo tako zelo obdelano. V Upanju nam skuša Kavčič prikazati prerez skozi življenje v naši vojski, vso tisto zapleteno problematiko, ki se z njo na vsakem vogalu srečuje vpoklicani rekrut, pa vse tiste čudne metamorfoze, ki jih doživi mentalna podoba mislečega človeka v takšnem organiziranem sistemu, kakor je na primer armada. Za junake si je Kavčič

* Tomaž Šalamun, Poker. Samozaložba 1966.

** Vladimir Kavčič, Upanje. Založba Obzorja 1966.

izbral nekaj zelo raznorodnih si novincev, ki so se po čudnem naključju znašli v eni armadni enoti, od katerih pa ima seveda vsak svojo biografijo in svoje intimne probleme, ki jih skuša reševati v tem novem okolju po svoje. Tako je eden teh novincev mladi ljubljanski meščanski bonvivant Robert, ženskar in spretnož, ki se kmalu znajde tudi v zapleteni strukturi armade in se po nekaj mescih z namišljeno boleznijo celo znebi vojaščine, drugi je Niko. fant, ki mu je pri njegovi poklicni in družbeni karieri v škodo nekoliko sumljiva politična preteklost njegovega očeta, pa se zavoljo svojih ambicij vdinja vsakomur, potem mladi Beograjčan Mičo, človek, ki ni znal najti svojemu življenju nobenega smisla in se je vdal ženskam in pijači ter tako postal tipičen slabič: osrednja oseba pa je Boris, študent in kavarniški pianist, ki sanjari o tem, da bi postal skladatelj, pa na koncu sprevi, da so bile njegove sanje res samo sanje, da pa je resničnost popolnoma drugačna od njih, in se odloči, da si bo s svojim delom in nenehnim človeškim spopolnjevanjem našel svoje mesto v današnji družbi. Izmed vseh teh junakov Kavčičevega romana doživi edino Boris nekakšen miselni in psihološki razvoj, življenje v vojski ga precj spremeni in mu razjasni marsikatero še nerazčiščene pojme o življenju. Prav s to Borisovo preobrazbo, ki jo Kavčič domiselno vključuje v zelo napeto akcijsko zgodbo o lovu na diverzantske bande v okolici vojašnice, se roman tudi konča, vendar je konec nekoliko nejasen, ne izrazit, tako da bravec prav do kraja ne dojame končne poante romana.

Po temi je torej roman Upanje že samo na sebi dovolj učinkovit, in to že zavoljo okolja, ki ga opisuje. Pri podrobnejši analizi pa se kar na lepem izkaže, da je to delo bolj skupek nekakšnih proznih fragmentov, torzov, ki so brez kakšne čvrstejšje notranje povezave, ki bi bila nujno potrebna, da bi roman zadobil obliko in tudi učinek, kolikor je pač mogoče zaključene celote. K temu vtisu pripomore še pomanjkljiva Kavčičeva notranja pisateljska organizacija teksta, njegova precejšnja umetniška in (obrtno) pisateljska nedisciplina, saj nam v delu niza epizodo za epizodo iz življenja posameznih junakov romana, te epizode pa z bistvom in pisateljskim namenom teksta niso v kakšni preveč tesni zvezi. Največ epizod je seveda posvečeno ljubezni oziroma ženskam, in tu se najbolj izkaže Robert s svojimi pikantnimi avanturami, ki naj bi imele nekakšno pojasnjevalno funkcijo, pa, žal, ne posežejo globlje v miselno in psihično tkivo romana, prav tako pa tudi ne v samo bistvo Robertove figure, temveč ostajajo bolj na robu nekakšne cronique scandaleuse. Podobno je tudi z bizarno, skoraj platonično Borisovo ljubeznijo do Danuške, nekakšne idealne podobe Borisovih sanjskih predstav o ženski, ki pa se pozneje razkrije za nekakšen prototip modernega dekleta brez predsodkov; tudi ta epizoda, žal, ni dovolj organsko vkomponirana v izpovedno fakturo romana, ampak niha nekje med malce prevsiljivo simboličnostjo in skoraj banalno sentimentalnostjo. In tako se na koncu izkaže, da so se Kavčiču še najbolj posrečili nekateri obrobni liki, na primer desetar Jovanovič, ki je zarisán z izredno čvrstimi in literarno posrečenimi konturami, pa mladi Šiptar Tači, prvinski fant, ki sledi samo svojim individualnim zaznavam in jemlje vse življenje takšno, kakršno pač je, z neko elementarno, skorajda ljudsko življenjsko modrostjo; tu se kaže Kavčičev posluh za oblikovanje literarnih značajev, škoda pa je seveda, da tega ni toliko pri protagonistih romana, ki so obenem tudi nosilci Kavčičeve pisateljske izpovedi.

Druga slabost pričujočega Kavčičevega dela pa je zelo občutno pomanjkanje tistega razpoloženja, ki vlada v okolju, kakršno avtor prikazuje in obenem tudi razčlenja. To okolje je namreč tisto, ki bi moralo dajati osnovni utrip, osnovni živec celotnemu dogajanju Kavčičevega romana. Pisatelj se je tega verjetno zavedal, zato je skušal zrahljati predvsem običajno realistično strukturo jezika, v katerem je napisan roman: zrahljati jo je hotel z nekaterimi tipično vojaškimi frazami in psovkami, to pa je za učinkovit prikaz vojaškega okolja nekoliko premalo, kajti tako pač ni mogoče pridobiti ravno maksimalno plastičnost v opisih, to pa je prav tisto, kar bravec ves čas pogreša, saj ima občutek, da bere samo suhe konstatacije o dogodkih in razglabljanjih, ne pa da dojema vso smiselnost in nesmiselnost dogajanja. In že omenjena fragmentarичnost posameznih poglavij v romanu, nezraščenaost teh poglavij v celoto, ta vtis še povečuje.

S tem pa smo že tudi pri sklepni ugotovitvi analize pričujoče knjige:

če bi jo namreč skušali vključiti v tisto podobo Kavčičevega pisanja, kakor se nam je razkrila doslej, bi morali ugotoviti, da gre za zelo očiten korak vstran od tega, kar smo doslej imeli za osnovni Kavčičev pisateljski namen. Roman Upanje namreč v ničemer bistveno ne dopolnjuje dosedanje podobe Kavčičeve literature, ampak jo mogoče celo nekoliko zastira, kajti pogumen ta Kavčičev prikaz vojaštva in njegovega sistema ni, obenem pa se avtor prav nič ne opredeljuje niti za to, kar bi se zdelo bravcu v bolj čisti, bolj dognani in miselno bolj jasni podobi pozitivno. Tako so edina kakovost te knjige nekateri živo napisani prizori (od njih naj bo tukaj omenjen samo finalni lov na diverzante, ki je zasnovan in napisan prepričljivo ter napeto), vse drugo pa je nekam zamegljeno in premalo izrazito, skonstruirano. In prav zategadelj velja jemati ta Kavčičev roman kot nekakšno umetniško digresijo, ne pa kot nov prispevek pri dokončnem oblikovanju njegove pisateljske osebnosti.

Borut Trekman

BRANKO ŽUŽEK. MOJA POKRAJINA. Poglavitne značilnosti druge pesniške zbirke Branka Žužka Moja pokrajina so umirjenost, zaokroženost, skladnost doživetja in izraza in doživljajska polnost. Vse, kar je izraženo v tej pesniški zbirki, že dovolj natančno označuje naslov, to je pesnikov svet doživetij in življenjskih vrednot, to je njegova pokrajina z dvojno pomensko vrednostjo. Pesniško snovanje Branka Žužka hodi samosvojo, samotno pot, mimo trenutno veljavnih in aktualnih pesniških tokov; pesnik si nehrupno ustvarja svoj svet, »mojo pokrajino«, svet vrednot, v katerem naj bi življenje dobilo in imelo globlji smisel.

V zbirki prevladuje tema človekovega sožitja z naravo. Tudi izbor sestavin, s katerimi pesnik ponazarja situacije človekovega življenja, je vzet iz narave. S tem ko Žužek s pesmijo opozarja na doživljajske vire v naravi, vnaša v sodobno slovensko pesniško besedo tiste sestavine, ki so nekdanj že bile del njene pesniške ustvarjalnosti, pa jih je pretirana filozofska vnema (beri: porazumljenje človekovega doživljanja) izrinila iz nje. Žužkove teme, ki izhajajo iz tega osnovnega doživetja narave, govorijo o človekovem hotenju, o ljubezni, o pre-

* Branko Žužek, Moja pokrajina. Založba Obzorja 1966.